



Trisdešimtieji leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

2018 m. gruodžio 7 d.

Nr. 45 (1307)

## (Ne)papasakotos istorijos arba ketvirtosios „Tremties vaikai“ knygos gimimas

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga šiais metais mini įkūrimo 30-ąsias metines, vienijai 53 filialus įvairiuose Lietuvos regionuose, subūrusi buvusiems tremtiniams, jų šeimams. Didžiųjų netekčių metams paminėti, negrijusiesiems statomi atminimo paminklai. Dešimtys tūkstančių Sibiro vakių ilgus metus giliai slėpė savo didžiastragedijas. Atkurtoji Lietuvos nepriklausomybė įgalino išlaisvinti žodį, mintį. Kiek (ne)papasakota istorijų, kiek skaudžių likimų išgyventa. Tačiau placiajame pasaulyje dar mažai žinoma apie lietuvių trėmimus ir kalnimus lageriuose.

Viena iš LPKTS veiklos misijų – papasakoti, iprasminti istorinę atmintį. O ji – didžiausiuose paminkluose – knygose. Per tris dešimtmecius parengta ir išleista nemažai leidinių, tačiau bene svarbiausiu laikomas rašytojo Stanislovo Abromavičiaus užrašytos daugiau kaip 350 istorijų. Jos sudėtos į tris „Tremties vaikai“ knygas ir – „Vaikystė Sibiro toliuose“ (išleista 2018 m., skirta jaunimui). O štai jau šiais metais baignama rengti spaudai ketvirtąjį šios serijos knyga. Jos laukia Lietuvos skaityojai. Tačiau didžiausias rūpestis, didžiausias laukimas – knygos anglų kalba pasirodymas. Mintis išversti knygą į anglų kalbą, paskleisti išeivijoje gyvenantiems lietuviams ir ne tik, paskleisti pasauliu mūsų tautos istoriją – jau realybė. Knyga išversta, belieka laukti redaktoriaus žodžio.

O pirmuosius džiugius žodžius išgirdome labai prasmingame susitikime Kaune, kai LPKTS buveinėje viešėjo garbioji knygos į anglų kalbą vertėja Milda Bakštė-Richardson. Dr. M. Bakštė-Richardson-Bostono universiteto profesorė. Lietuvių kilmės mokslininkė daug dėmesio skiria Lietuvos menotyrai, bendradarbiauja su universitetais, yra Lietuvos mokslo tarybos narė. Parengusi ne vieną svarbią knygą, publikacijas, domisi mūsų tautiečių likimais. Viešniai atlydėjo vėlgiliu suvesta, artima drauge tapusi Danutė Bulzgienė ir Rimas Palovis. Išgirdome viešnios Mildos gyvenimo istoriją – kai, būdama 2 metų, atsidūrė tol nuo gimtujų namų – nuo Kybartų. Jos šeimos laukė toks pat likimas – tremtis: motina buvo sarašuose ištrėmimui, tėvas tarnavo kariuomenėje, pabėgo, buvo partizanas, suimtas pabėgo, vėliau juos surinko, vežė darbams į Vokietiją. Ir vėl – laiminga lemtis, pateko įpabėgelių stovyklą. Vėliau – Bostonas. Daug, labai daug bėgdami nuo okupantų, paliko savo gimtines. Pasirinkimonebuvo. Kaip pasakojo Milda Bakštė-Richardson, kaip ir daugelio kitų lietuvių, dirbo, siekė mokslo. Sukurta šeima. Vyras – airių kilmės iš Michigano. Harvorde apgynės disertaciją, paskiriamas dirbtu iš Bostoną. Taip šeima už geležinės uždangos vėl atrado ryšį su Lietuva. Jos pasakojimą papildė dabar jau ištikima drauge tapusi anglų kalbos

dėstytoja Danutė. Neatsitiktinai šie keliasi suvedė žmones pažinimui, bendrystei.

Dvi jaunos dėstytojos iš Lietuvos lankėsi Sovietų ir Rytų Europos studijų centro organizuotoje konferencijoje Bostone. Prof. Robertas Richardsonas ir pakvietė į svečius moteris su „lietuviškomis pavardėmis“. Kaip pasakojo Milda, tai buvo įsimintiniausias jos tėvo 70-asis gimtadienis. Daug laiko prabėgo nuo pažinties, tačiau dabar – ne tik draugystė, bet ir bendri darbai.

M. Bakštė-Richardson neatlygintinai, savanoriškai išvertė „Tremties vaikų“ tekstus, o jos vyras prof. Robertas ėmėsi redaguoti knygą. Neįtikėtina mums, kad tokie kilniadvaisiai žmonės stengiasi prisidėti prie skaudžių istorijų papasakojimo pasauliu.

Viešnia iš JAV prof. Milda Richardson ir rašytojas Stanislovas Abromavičius

Atvykusiai darbo reikalais į Lietuvą, jai magėjo susitikti su tikrais liudojais, išgirsti jų pasakojimus. Prie apskritojo stalo susirinkę buvę tremtiniai, tremtinių vaikai – knygų herojai papasakojo savo skaudžius prisiminimus.

(keliamas į 2 psl.)

Minime LPKTS įkūrimo 30-metį

## Klaipėdos politinių kalinių ir tremtinių pirmosios organizacijos įkūrimo 30-mečio minėjimas

Lapkričio 25-osios popietę buvę politiniai kaliniai ir tremtiniai rinkosi į Klaipėdos bendruomenės namus minėti savo pirmosios organizacijos įkūrimo 30-mečio.

Prisiminti ir pasikalbėti ne tik apie tai, kaip prieš 30 metų gausiai susirinko į Mokytojų namų salę tam, kad įkurtų savo organizaciją – Tremtinių klubą. Anuomet susibūrė tam, kad vėliau drąsiai pasakotų vieni kitiams savo skausmingas istorijas, vertintų praeities įvykius, švēstų šventes ir minėtų atmintinas datas, kurių sovietmetje neįgalėjo nei švēsti, nei minėti, kartu vyktų į Atlaidus, žygius partizanų takais, į LPKTS organizuojamus, saskrydžius Ariogaloje. Paminėtina ir tai, kad prieš 30 metų Sajūdžio ir būsimos Laisvės dvasia nuplovė nuo buvusių politinių kalinių, tremtinių ir Laisvės kovų da-

lyvių okupanto uždėtą kaltęs, gėdos, pažeminimo, nepilnavertiškumo dėmę. Jie, tartum tie dešimt Kristaus išgydytų raupsuotųjų, pasijuto švarūs – atsitiesė, pakėlė galvas, ir, apsiginklavę malda, dainomis, eilėmis ir begaline meile téynei, pirmose gretose žengė kovoti už laisvą ir nepriklausomą Lietuvą. Švēsti ir dėkoti Dievui reikia kasdien, kad gyvename laisvoje, demokratiškoje šalyje, mylėti ir didžiuotis ja, tarnauti jai.

Minėjimas prasidėjo pakiliai giedant Lietuvos himnų kartu su choru „Atminties gaida“. Klaipėdos PKT sąjungos pirmininkas V. Mickus, sveikindamas susirinkusiuosius ir dėkodamas jiems už kartu nuveiktus darbus, trumpai apžvelgė organizacijos įkūrimo istoriją, padėkojo darbščiausiems.

Klaipėdos igulos kapelionas Remigijus Monstvilas, laimindamas ir svei-

kindamas susirinkusiuosius, linkėjo jiems dar ilgai dirbtu švietėjišką darbą su jaunimu ir toliau būti ne tik atmin-

ties saugotojais, bet ir tvirtais laisvės rėmėjais.

(keliamas į 8 psl.)



Klaipėdiečius sveikino LPKTS pirmininkas Gvidas Rutkauskas



## LPKTS Klaipėdos rajono filialo 30-metis

Lapkričio 25 dieną Gargžduose – LPKTS Klaipėdos rajono filialo įkūrimo 30-mečio šventė prasidėjo šv. Mišiomis Šv. arkangelo Mykolo bažnyčioje. Prie šv. Mišias ant tremtininių, partizanų, politinių kalinių kapų uždegėme atminimo žvakucių. Toliau renginys vyko Gargždų kultūros centre. Tylos minute pagerbus Amžinybėn išėjusius tremtinius, politinius kalinius ir Laisvės kovų dalyvius, Lietuvos himną giedojo visa salė – laisvi laisvos šalies piliečiai.

„Jie buvo pasmerkti likimo. Dabar jie, kaip niekas kitas, žinantys, kokia tikruju vertybių – laisvės, tévynės, tikėjimo – kaina. Sių savaitę dauguma Lietuvos politinių kalinių ir tremtiniių sajungos filialų švenčia 30-metį. Tai – tvirti ir inteligentiški žmonės – pavyzdys mums visiems,“ – sveikinimo kalboje sakė TSLKD Klaipėdos rajono skyriaus pirminkė Rasa Petrauskienė.

Su nuoširdžiausiais palinkėjimais atvyko LPKTS pirminkas dr. Gvidas Rutkauskas, Klaipėdos rajono savivaldybės meras Vaclovas Dačkauskas, Priekulės laisvės kovų ir tremties istorijos muziejaus vadovė Sabina Vinciūnienė, Gargždų krašto muziejaus isto-

rikas Marius Mockus.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtiniių sajungos Klaipėdos rajono filialo pirmininkas Jonas Šatkus pažymėjo, kad nepriklausomos Lietuvos atkūrimo 100-metis yra kupinas prasmingų ir svarbių įvykių. Šiandien džiaugiamės, kad svarbiai istorinei datai atminti galėjome atnaujinti memorialą žuvusiems rezistentams. Tvardymo darbams Gargždų kapinėse lėšas skyrė Klaipėdos rajono savivaldybės taryba. Filialo nariai dėkingi Klaipėdos rajono savivaldybės merui Vaclovui Dačkauskui už finansinę paramą.

LPKTS Klaipėdos rajono filialo valdybos narė, renginio vedėja Verutė Nekrevičiūtė apžvelgė filialo veiklos istoriją, pasidžiaugė, jog kiekvienas iš buvusių filialo pirmininkų: Danutė Pašauskaitė, Juozas Lankutis, Česlovas Tarvydas, Ritutė Lankutienė ir dabartinis pirmininkas Jonas Šatkus, paliko neįšildomą pėdsaką filialo veikloje. Jie sugebėjo sutelkti kolektyvą dideliems darbams. Buvusių tremtiniių susibūrimai būdavo gausūs, emocingi. Spontaniškai buvo susikūrės moterų ansamblis, kuris su Aldonos Varkalienės, Jadvygos

Belenavičienės pagalba įvairiomis progomis dainuodavo tremties laikų dainas. Gargždų būvusių politinių kalinių ir tremtiniių choras „Atminties aidai“ ir ansamblis „Atmintis“ (vadovė Regina Česnauskienė) jau labai seniai yra kartu su mumis. Ačiū už bendrystę.

Siemė 29 kartą 6 valandą ryto rinkomės parke uždegti žvakių, padėti gėlių prie paminklo. Partizanų palaikų užkasimo vietų paieškos vykdotos senajame Gargždų parke ir kitose rajono vietovėse. 1989 metų lapkričio 6 dieną buvo perlaidoti šešių partizanų palaikai. Paminklas Lietuvos partizanams pastatytas aukščiausioje parkovietoje ant Minijos skardžio. Gargždų senajame parke pastatytas kryžius Tautos skausmu atminti, prie jo – paminkliniai akmenys tremčių datoms, Rainių kankiniams atminti. Gargždų kapinėse atnaujintas Petronėlės ir Jono Žemaičių paminklas, Antanui Stalmokui suteiktas Gargždų miesto garbės piliečio vardas, atidengta atminimo lenta.

Priekulės „Laisvės kovų ir tremties istorijos“ muziejuje saugoma laisvės ir tremties istorija. Vykdant mokslinei triamajai veiklai, buvo parašyta knyga „Tremtis ir rezistencija Klaipėdos rajone“. Be to, nuolat renkama istorinė medžiaga apie tremtį ir rezistenciją.

Įsimintinių žygiai „Partizanų takais“, partizanų žuvimo vietų įamžinimas, bendradarbiavimas su mokyklomis, ekskursijos, Emilijos Uktverienės sudaryta knyga „Čia susibėgo mūsų ke-



Gargždų parapijos klebonas J. Paulauskas pašventino atnaujintą Laisvės kovotojų memorialą

liai“, parengti filialo veiklos albumai, vaizdo medžiaga.

Visa tai ir dar daugiau negu paminėta vyko dėl to, kad šiai savanoriškai veiklai vadovavo pasišventė žmonės – nuostabūs filialo pirmininkai.

Patriotinėmis dainomis susirinkiusios džiugino būvusių politinių kalinių ir tremtiniių chorai: Mažeikių „Atmintis“ (vadovė Zita Gužauskienė), Tauragės „Tremtinys“ (vadovas Romualdas Eičas), Gargždų „Atminties aidai“, ansamblis „Atmintis“ (vadovė Regina Česnauskienė), kuriuos pristatė kultūros centro direktorė, renginio vedėja Vaida Skuodienė.

Šventės metu buvo pagerbtai pirmiosios tarybos nariai. Zuzanai Petrikienei, Julijai Kuprelienei, kurios nuo filialo įsikrimo pradžios išleika aktyvios, įteikta padėkos, gėlių. Šventė iš dalies finansuota iš SADM projekto „Esame stiprūs, reikalingi ir vieningi lėšų“.

Stiprybės, sveikatos, mielieji sajungos nariai ir bendraminčiai!

**Emilia UKTVERIENĖ**



## (Ne)papasakotos istorijos arba ketvirtosios „Tremties vaikai“ knygos gimimas

(atkelta iš 1 psl.)

Daugelis jų gimė pakeliui į nežinią, į ledynų ir miškų žemes, kiti – jau ten. Susitikime dalyvavusি Irena Vilčinskaitė-Arlauskienė Permės srityje praleido 12 metų, o išvežė ją vos ketverių, kartu su tévais. LPKTS Kauno filialo pirmininkas Vladas Sungaila gimė Tomsko srityje. Tėvus, kilusius iš Žemaitijos, išvežė 1948 metais. Kaip pasakojo šeimos istorija, grįžti į Lietuvą nebuvo paprasta – čia jų niekas nelaukė, net nepripažino, neregistravo, nepriėmė į darbus. Keletą kartų teko keisti gyvenamąsių vietas, grįžti atgal, ieškoti ir vėl grįžti Lietuvon. Taip iki 1964 metų klajojo keturių vaikų šeima: du berniukai gimė Sibire, dvi mergaitės – Lietuvoje.

Kitas pasakotojas – Juozas Yla, išvežtas 1951 metais. Jo prisiminimuo se apie tuos metus – baisios netekty, šiurpios istorijos. Jis jaudinančiai kalbėjo apie tai, kad net jo paties vaikaičiai nelabai tesuvokia, neįsivaizduoja ir netiki senelio pasakojimais, o kitos šeimos – nepatyre tokį likimą, – ką gali papasakoti savo vaikams. J. Yla sakė, kad „mes privalome kalbėti, pasakoti, rašyti, kad tas amžiaus tarpsnis neišnyktu iš Lietuvos istorijos“. Savo sun-

kios, nevaikiškos vaikystės Sibiro prisiiminimais dalijosi Veronika Pužauskaitė-Burneikienė, Genovaitė Jevdokimova, Algirdas Bulota. O Jonas Arbačiuskas – ne tremtinys, tačiau didelės kovos už Lietuvos laisvę liudytojas, pasakojo apie savo krašto prie Punios žmonių likimus, apie savo gyvenimą, paskirtą istorinės atminties gaivinimui, apie susitikimus su vaikais, jaunimui mokyklose ir tarnystė Šaulių sajungoje, įteikė viešniai savo knygą. Prie Laptevų jūros gimė kita susitikimo dalyvė Gasparavičienė. Jos vaikystė, pirmieji mokslo metai – tremtyje. O grįžusi – baigė medicinos mokslus, tapo gydytoja, išaugino, išleido į mokslus sūnų, dabar profesoriaujantį JAV universitete.

Daug metų talkina LPKTS Kauno filialui Jūratė Antulevičienė (Bakanaitė). Jos kelias iš tremties į Lietuvą – jaunos mergaičiukės sugrįžimas į gimtinę Veliuoną šiomis dienomis neįtikėtinas.

O jie ištvertė, nepalūžo. Nepalūžo ir nuo Krakių kilę Ignas Žukauskas. Seneliai, tévai, sunkiai užsidirbę pinigų JAV, Anglijoje, stengesi ūkininkauti, auginti vaikus, o išvežti kaip „buožės“. Dar baisesnių istorijų papasakojo rengiamos knygos sudarytojas rašytojas Stanislovas

Abromavičius: apie luošinamus vaikus, motinų skausmą praradus juos. Taip buvo naikinama lietuvių tauta.

LPKTS Valdybos pirmininkė R. Dubaitė-Bumbulienė pabrėžė, kaip svarbu papasakoti suprantama kalba tiesą...

Sajungai – visuomeninėi, ne pelno siekiančiai organizacijai, sunkoka iš suaukotų lėšų išleisti knygą, paskleisti ją ne tik Europoje, bet ir Amerikoje. Valdybos pirmininkė nuoširdžiai dekojo rėmėjams, visiems geros valios žmonėms ire garbiajai viešniai už tokią kil-

nių misiją.

O misija ištės kilni. Kaip atsisveikinant kalbėjo Milda Bakšytė-Richardson, ji kitaip suprato žmonių likimus, kitaip vertino svarbiausius jų tikslus: turėti laisvą žodį, pagarbą, o didelį įspūdį jai palikę tie paprastų žmonių siekiai, nepaisant netekčių, išgyventi, siekti mokslo, žinių. Jie išliko žmonėmis, dorais, tikinčiais, per kančias ir išgyvenimus nepraradę savo siekio grįžti tévynėn.

**Parengė Dalia POŠKIENĖ**



Milda Richardson (centre) su LPKTS Kauno filialo nariais



Ivykiai, komentarai

## Štai tau ir „profesionalų Vyriausybė“!

Savaitės pradžia buvo įdomi – po vi-są savaitegalį tvyrojusios įtampos, kilusios dėl kone mėnesį besitęsančio mokytojų streiko, visi tikėjosi kažko tokio, kas būtų susijęs su švietimo ir mokslo ministrės Jurgitos Petrauskienės personalija. Visiems rūpėjo, ko tyli Ministras pirmininkas Saulius Skvernelis, kur prapuoless Seimo kultūros komiteto pirmininkas Ramūnas Karbauskis (kuris, neapsimeskim, kad to nesuprantame, ir yra tikroji valdžia mūsų valstybėje, žinoma, po Prezidentės)? Taigi pirmadienio rytą premjeras S. Skvernelis nustebino pareiškimu, kuriame teigama, kad atleidžiami trys jo Vyriausybės ministrai: švietimo ir mokslo ministrė Jurgita Petrauskienė, aplinkos ministras Kęstutis Navickas ir kultūros ministrė Liana Ruokytė-Jonsson.

Savo sprendimą S. Skvernelis paaiškinėsiekui „perkrauti“ savo komandą: „Manau, kad tolesniams reformų įgyvendinimui ir perkrovimui reikėjo priimti šiuos sprendimus. (...) Aš tikrai pasitikiu šiaisiai ministrais, negaliu įvardyti, kad jie blogai dirbo, taip, klaidų padaryta, bet už kladas atsakomybę prisiumame visi. Geriau daryti, kartais klysti, kladas taisyt, negu imituoti darbą arba nieko nedaryti. Dažnai taip būna, kad norint testi reformas, suteiktį joms naują postūmį reikalingi kiti žmonės“.

Deja, premjero „paaiškinimai“, kodėl atleidžiami net trys ministrai, nieko nepaiškino... Kaip visuomet, politikams, žiniasklaidos atstovams ir politika besidomintiems pilieciams kilo daugybė klausimų, ypač po to, kai šalies vadovė Dalia Grybauskaitė irgi pareiškė turinti klausimų dėl aplinkos ir kultūros ministrų atleidimo. Prezidentė taip pat teigė, kad Vyriausybės vykdoma švietimo reforma turi trūkumų ir įgyvendinama arogantiškai. „Ministrės neatsakingas kalbėjimas su mokytojais rodo šios Vyriausybės pagrindines problemas: nepagarbą mokytojams, jų orumą žeidžiančius pasisakyti ir negebėjimą įgyvendinti savo pačių priimtas reformas“.

Taigi, kodėl atleidžiamą švietimo ir mokslo ministrė J. Petrauskienė, klausimų nekyla niekam. Bet kuo čia dėti aplinkos ministras ir kultūros ministrė, jiems giniukas nereiškia nepasitikėjimo, nors jų darbu nepatenkintu pakanka? Galų gale, kodėl šiame atleidžiamų sąraše néra Sveikatos apsaugos ministro Aurelijaus Verygos – kas kas, bet jis tai tikrai néra piliecių labiau

mylimas nei švietimo ministrė! Žiniasklaidos atstovų manymu (savo nuomonę kai kurie išdėstė socialiniuose tinkluose, – red. past.), „Vyriausybė svarsto sujungti žiniasklaidą prižiūrinčias institucijas į vieną. Jie (Vyriausybė) galėtų bausti ir mokyti visus žurnalistus, skirstyti valstybės pinigus; panasių padaryta Vengrijoje. Žiniasklaidos atstovų žiniomis, Kultūros ministerija ir Liana Ruokytė-Jonsson kol kas nesiėmė vykdysti tokį planą. O aplinkos ministras Kęstutis Navickas buvo vienas iš nedaugelio politikų, kuris viešai prieštaravo Saulius Skvernelio ir jo valstiečių pozicijai dėl valstybės strateginių objektų – Vilniaus ir Kauno atliekų deginimo jėgainių – statybų sustabdymo.“ Dar kai kas yra girdėjęs, aplinkos ministriui užkliuvo dideli nuptyauto miško apskaitos neatitikimai.

Savo nuomonę dėl netikėto atleidimo išsakė ir patys atleidžiamieji. Pasak aplinkos ministro K. Navicko, jis neįtiko dėl to, kad nepriėmė į komandą žmonių „iš politinio lauko“, ir paminėjo aplinkos, o vėliau energetikos viceministrą Aleksandrą Spruogį (kuris dabar įtariamas brakonieravimui, – red. past.) ir Remigiją Ačą. „Natūralu, kad ir koalicijos partneriai néra patenkinti, kad mes, pakeisdami valstybinių miškų urėdijų darbuotojus, nei „valstiečių“, nei kitų partijų atstovų nepriėmė“, – sakė dabar jau buvęs aplinkos ministras.

Dar konkretiau situaciją įvardijo Seimo opozicinės TS-LKD frakcijos vienas iš lyderių A. Kubilius: „Premjeras nutarė vieną skausmą keliančią temą permušti kita tema: nesugebėdamas išspręsti mokytojų streiko problemos, kuri paskutinėmis dienomis premjerui nepalankiai dominuoja viešojoje erdvėje, nutarė, kad geriausias būdas pabėgti nuo šios temos yra primesti visuomenei naują temą – trijų ministrų pakeitimą. Tai yra bandymas daryti staigius viražus slidžiame kelyje. Gali baigtis paties premjero avarija. Kodėl?

1. Nuo mokytojų streiko temos premjeras vis tiek nepabėgs. Tačiau jis aiškiai parodė, kad mokytojai savo streiku gali premjerą išmušti iš vėžių. Kitiems sektoriams tai tik didins pagundą dar radikaliam spausti silpną premjerą. Kiekvienas valstiečių aktyvistas taip pat ims galvoti, kad tokį Ministeriją pirmininką gali stumdyti kaip nori ir kur nori. Taigi tokio viražo kaina premjerui yra didelė, tačiau nauda gali būti labai menka.

2. Vyriausybės stabilumas tampa problematišku, nes kiekvienas ministras ims jaustis visiškai nesaugiai, kadangi bet kurią dieną gali sulaukti netikėto išsigandusio premjero pareiškimo, kad ministrą jau atleidžia. Kandidatai į ministrus taip pat abejos, kiek saugu yra jungtis į tokią Vyriausybę.

3. Kad ministrę J. Petrauskienę reikėjo atleisti žymiai anksčiau, buvo seniai aisku. Kodėl atleidžiamai kiti du ministrai – aiskių atsakymų nėra. Todėl galime tik spėlioti, kad aplinkos ministras K. Navickas netiko premjerui, nes prieštaravo šiukslių deginimo elektrinių jau pradėtų statybų stabdymui Vilniuje ir Kaune. O Vilniuje tokia elektarinė statoma dvių kilometrų atstumu nuo premjero namų. Kultūros ministrė L. Ruokytė-Jonsson, matyt, asmeniškai netiko Seimo kultūros komiteto pirmininkui R. Karbauskui. Kodėl? Galime tik spėlioti.

4. Valstiečių didžiosios problemos kyla ne dėl Aplinkos ar Kultūros ministerijų veiklos ar neveikimo. Esminį galvos skausmą valstiečiams ir visai Lietuvai sukėlė finansų ministro V. Šapokos veiksmai, buldozeriu prastumiant mokesčių reformą, dėl kurios visas viešasis sektorius (įskaitant mokytojus, medikus, etc.) ilgam laikui bus palikti „bado dietai“. Ministras V. Šapoka kol kas nekeičiamas, o tai reiškia, kad esminio galvos skausmo valstiečiai kol kas nesigydys. Toks skausmas turi savybę su laiku tik stiprėti.

5. Vyriausybės „tiap-liap“ veikla tampa sisteminė valstybės valdymo križe, už kurią visą atsakomybę turi priimti premjeras ir valstiečių lyderiai. Vis daugiau abejoniu, kad tokia valdžia dar dvejus metus bus pajęti valdyti šalį. Tai 2016 metų rinkiminio populizmo pasekmė.

O mokytojai streikuoją, nes jiems tokia valdžia ir toks valdymas nebesuteikia jokių vilčių, kiek ministrų premjeras nesugalvotų pakeisti. Turime rinktis ir tartis, kaip tokia vilti į Lietuvą susigrąžinti. Kaip susigrąžinti viltį, kad Lietuva gali būti valdoma protiniais ir išmintingiai. Gana „tiap-liap“ valstybės gyvenime!“

Visgi akivaizdus premjero nenoras pripažinti, kad populistiškai išrekla-muota „profesionalų Vyriausybė“ téra šnipštą. Jis vis vien teigia, kad „jeigu ministerijoms vadovauti būtų paskirti politikai, nebūtų net kalbos apie jokias reformas“. Suprask – profesionala dirba nepaisydami politikų? Jei tą ir

norėjo pasakyti Ministras pirmininkas, tai, dovanokite, ko tada klauso ministrai – savo „vidinio balso“? Ar visgivals tybėje būtent politikai sprendžia, kuria kryptimi turi eiti šalies ekonomika, kultūra, švietimas? Tokia S. Skvernelio logika besivadovaujant, galima teigti, kad R. Karbauskis irgi neturi jokios įtakos, pavyzdžiu, valstybės kultūrai. Jis gi politikas, ne „profesionalas“!

Ką gi, šis „neprofesionalas“, matyt, veltui aušino burną savo pasisakymu apie mokytojų streiką: „Keliами nepagrąsti, neįmanomi įvykdyti reikalavimai, jų niekas neįvykdytų, nėra tokios nei partijos, nei tokų politikų, kurie galėtų surasti 300 milijonų eurų papildomai mokytojų atlyginimams“. (O tai kam tada profesionalai – kyla klausimas – jei politikai turi ieškoti milijonų?)

Galbūt ne visiems aisku, kodėl streikuoją mokytojai, juk net kai kurios mokytojų profesinės sąjungos teigia, kad įvedus etatinį apmokėjimą, atlyginimai mokytojams pakilo. Reikalas tas, kad taip teigia tik „kolaboruojančios“ profesinės sąjungos, kurios, kaip ir sovietmečiu, tėra valdžios įnagis dirbančių protesto iniciatyvoms reguliuoti ir eliminuoti. (Verta prisiminti, kad iš šių profesinėų sąjungų ne vienos veikėjas neseniai vyko stažuotis į... Rusiją.) Savo ruožtu protestuojantys mokytojai ir juos palaikantys politikai bei visuomenės atstovai teigia, kad „etatinis apmokėjimas nėra atlyginimų didinimas, ir Seimas bei Švietimo ir mokslo ministerija turėtų prisipažinti, jog etatinio darbo apmokėjimas yra tik švietimo finansavimo būdo pakeitimai į lankstesni, o ne atlyginimų didinimo priemone“. Taigi faktas yra tas, kad „švietimo reforma“ mokytojų atlyginimų nepakelė, todėl jie ir streikuoją! Nesistebékime, kad paskui mokytojus paseks ir mokslininkai, bibliotekininkai, medikai ir taip toliau. Kodėl? Žiūrėkite A. Kubilius atsakymą Nr. 4.

Na, o tiems, kurie piktinasi, jog dėl mokytojų streiko nevyksta pamokos, verta priminti kažkieno pasakyti žodžius: netiesa, kad nevyksta pamokos! Atvirkšciai – mokiniai gavo unikalią pilietiškumo ir savigarbos pamoką. Nuo savęs tepridursiu – kai valdžioje buvo konservatoriai, blokuodami keilius protestavo „valstiečiai“, kai valdžioje „valstiečiai“ – protestuoja švietimo ministeriją „perēmę“ mokytojai! Jaučiate skirtumą?

**Parengė Gintaras MARKEVIČIUS**

### Dėmesio!

Visus geros valios žmones kviečiame aukoti Partizanų alėjos Kauno senosiose kapinėse statybai. Tai Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sajungos inicijuotas projektas. Alėjos įrengimo darbai jau pradėti.

Partizanų alėją numatoma atidaryti 2019 metų vasario 16 dieną, minint 1949 metų vasario 16-osios LLKS tarybos Deklaracijos 70-metį.

Alėjos įrengimo samata – 55 tūkstančiai eurų. Šiuo metu turime 47 tūkstančius eurų, tad lėšų dar trūksta.

Aukojamas lėšas prašome pervesti į Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sajungos sąskaitą LT537044060008103591, AB „SEB bankas“, banko kodas 70440. Daugiau informacijos [www.partizanualeja.lt](http://www.partizanualeja.lt).

Dėkojame už Jūsų gerumą!

**LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė**

## Užsiprenumeruokite „Tremtinį“ 2019 metams

Prenumerata priimama iki gruodžio 28 dienos bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu [www.prenumeruok.lt](http://www.prenumeruok.lt). Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį. Prenumeratos indeksas 0117. Kaina:

1 mėn. – 2,65, 3 mėn. – 7,96,  
6 mėn. – 15,91, 12 mėn. – 32,13 euro.



## Tautą vienija minties galia

Tauragėje „Tremtinio“ klubas įsikūrė 1988 metų lapkričio 4 dieną Gedimino Katino ir Edmundo Sakalio iniciatyva. Iš pradžių klubui vadovavo Gediminas Katinas ir Nikodemas Krapavickas, vėliau – Pijus Maksimavičius. Nuo 1994 metų skyriui-filialui vadovavo Pranas Rindokas, nuo 2010 metų iki šiol – Antanas Stankus. Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga šimtmetį švenčia 30 metų sukaktį. Šios prasminges šventės išvakarėse „Tauragės žinios“ pakalbino pastaruosius metus Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Tauragės filialu vadovaujantį Antaną STANKU.

**– Tremtiniu tapote, kai Jums buvo penki mėnesiai...**

– Deja, taip. Su téveliais kartu iš namų paémé ir mane, penkių mėnesių kūdikį. Tévai ne kartą pasakojo apie tą žiaurią kelionę... Mūsų šeimą suémé Tauragėje, dar nebaigusi statyti namo. Per kelias valandas sukraustė daiktus į mašinas ir nuvežė į geležinkelio stotį. Per dieną buvo surinkta visa Stankų giminė iš Tauragės miesto, Šilalės rajono Didkiemio miestelio – iš viso 8 žmonės. Vakare sukišo į vagonus. Nuo streso mama dingo pienas. Nebuvo manės kuo maitinti. Nei šilto vandens, nei kur vystyklos skalbtis. Baisūs reikali. Tie išgyvenimai įsirėžė mamos atmintyje visam gyvenimui. Aš prisimeinu tik gržimą iš Irkutsko srities ir sunkią pradžią įsikuriant Tauragėje. Tuomet man jau buvo septyneri metai. Mūsų nejleido gyventi į savo namelį. Čia ilga ir skaudi istorija. Tévai nuo vaikų slėpė visą savo praeities kančią. Tik gallausiai, paskelbus nepriklausomybę, sužinojome visą tiesą: apie savo kilmę, bajorystę ir visa kita.

**– Kokia buvo Politinių kalinių ir tremtinių judėjimo Tauragėje pradžia?**

– Apie pirmuosius mūsų pavergtos šalies laisvės aidus išgirdau 1988 metais. Tuo metu dirbau Buitinio gyventojų aptarnavimo kombinate. Sužinojės, jog „Keramikos“ gamykloje vyksta mitingas, kuriamo kalbama apie šalies nepriklausomybės atkūrimą, dalyvavau ir aš. Pasisakiau, išreikšdamas savo mintis apie laisvą, nepriklausomą Lietuvą. Tuomet susirinkusių minioje buvau vienas jauniausiu dalyvių. Žmonės laisvės idėją labai palaikė. Po to prasidėjo visas Tauragės politinių kalinių ir tremtinių aktyvus judėjimas. Kadangi tuo metu mano tévai buvo labai aktyvūs, ypač mama, jie labai į tai įsitraukė. Kiek žinau, mama buvo pagrindinė „Tremtinio“ choro įkūrėja. Šioje veikloje aktyviai reiškėsi vyresnieji tremtinių. Jų nuveikti darbai liks mūsų tautos istorijoje. Svarbiausiu atlikti darbai buvo surastų žuvusių partizanų palaikų perlaidojimas, kiek pastatyta paminklų, kryžių kovojuisių ir praradusių gyvybes už Laisvę atminimui.

**– Tauragėje Jūsų organizacijos iniciatyva įrengtas vienas šiuolaikiškiausiu skaudžiai istorinė atminti, tremtij ir rezistenciją liudiančiu muziejų. Kaip tremtiniams tai pavyko? Kokia jo reikšmė?**

– „Šubertinės“ pastato rūsyje 1997 metų birželio 14 dieną buvo atidarytas ir pašventintas Tauragės skyriaus įkurtas Kovų ir kančių istorijos muziejus...

Šio muziejaus iniciatorius buvo Pranas Rindokas. Jam talkino daugelis bendro likimo draugų, tačiau vėliau reikėjo padėti, pertvarkant muziejų šiuolaikiškai. Be to, dažnai reikėjo važiuoti į Kauną, kur vyko labai daug įvairių renginių, švenčių. Reikėjo jaunesnių žmonių, reikėjo postūnio. Ėmiaus iniciatyvos, ir mūsų veikla suaktyvėjo. Mano idėja buvo padaryti tremtinių muziejų šiuolaikišką. Buvo tikrai sudėtingas klausimas. Reikėjo daug pinigų, o jų nebuvvo. Kai Tauragėje lankési tuo metu sveikatos apsaugos ministru buvės Vytenis Andriukaitis, kuris taip pat yra tremtinys, jis pasikvietėme į šį muziejų, įteikėmė knygutę „Šubertinė“. Jis šis klausimas sujaudino. Sveikatos apsaugos ministerija skyrė lėšų pastato pirmojo aukšto remontui, o mūsų rajono Taryba rado lėšų projektavimui ir pirmojo aukšto ekspozicijos įrengimui. Kitas sékminges etapas buvo, kai lankési sveikatos apsaugos ministrė Rimantė Šalaševičiūtė, jos šeimą taip pat palietusi tremtis. Sulaukėme realios pagalbos ir iš jos. Jos dėka buvo skirtos lėšos rūsio remontui. Kadangi pastatai priklausė Sveikatos apsaugos ministerijai, Tauragės savivaldybė negalėjo skirti tam lėšų, tačiau rūsio projektui ir ekspozicijai jų skyrė. Niekas savaimė nesidaro. Šiuolaikiškam muziejaus įrengimui įgyvendinti reikėjo įveikti daug sunkumų, bet juos nugalėjome.

Įrengiant muziejų gavome netgi... duris iš Lukiškių kalėjimo. Jos priekalatos prie sienos kaip kalėjimo durų pavyzdys. Esmė tokia, kad visos buvusios durys yra pakeistos, tad čia apsilankantys vaikai gali pamatyti, kaip atrodė kalėjimų durys su langeliu. Ir dauguma eksponatų yra unikalūs. Mūsų tėvų nebéra, o ir mes jau solidaus amžiaus. Reikia ateinančioms kartoms palikti supratimą ir atmintį. Edukacija jaunimui yra labai svarbu. Galima skaityti daug paskaitų, bet jeigu vizualiai neparodai, neišlieka atmintyje. Tai ir norisi, kad ši muziejų aplankytų ne tik Tauragės, bet visos apskrities jaunoji karta. Dabar bendraujame su švietimo skyriaus, kad viskas vyktų kur kas aktyviau.

Pastebėjome įdomią detalę – koks mokyklos vadovo pažiūris įskaudžią istorinę mūsų tautos praeitį, tokia ir jo veikla. Turime ir kuo pasidžiaugti. Gimė tradicija, jog šauktiniai, pradedant yra tarybą. Kęstučio batalione, pirmiausia supažindinami su „Šubertinės“ muziejumi. Tie jaunuoliai, pašaukti į karą tarybą, turi žinoti, kas buvo, pamatyti. Jau apsilankė apie 900 karių. Šis mūsų Kovų ir kančių istorijos muziejus – labai unikalus objektas, kito tokio Lietuvoje nėra. Yra tik kitokio stiliaus. Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos tikslas – įtraukti į šią veiklą kuo daugiau jaunimo.

Beto, organizuojama daug renginių tremties tematika. LPKTS organizuoja įspūdingą respublikinę dainų šventę „Leiskit į Tėvynę“, kuri šiemet vyko jau 14 kartą. 2008 metais jos metu buvo rodoma žmonių trėmimo inscenizacija. Stovėjo sena tarybinė mašina su rusišku užrašu „Vorkuta“, o joje stribai su raudonais raiščiais ir tremiami žmonės... Vieniems tai sukėlė skaudžių pri-

## Sveikiname

Iš ugnies nesudegę išėjom,  
Nesušalę iš Sibiro gržom.  
Ir nuo žemės nenupūtė vėjas,  
Nepalūžom po sielvarto kryžiais.  
Garbingo 95-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname  
partizanę, buvusią politinę kalinę Oną ŠVEDIENĘ.



Linkime stiprios sveikatos, dvasios ramybės, Dievo palaimos ir ilgų gyvenimo metų.

**LPKTS Tauragės filialas**

**85-ojo** gimtadienio proga nuoširdžiai sveikiname **Kazę VERBYLIENĘ**, buvusią 1949 m. Krasnojarsko kr. tremtinę.

Linkime stiprios sveikatos, laimės, džiaugsmo ir Dievo palaimos.

**LPKTS Kauno filialas**

Garbingo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname LPKTS Jonavos filialo narius:

**Česlovą DIMŠĄ – 90-ojo ir  
Valentiną DRUMSTIENĘ – 60-ojo.**

Nuoširdžiai linkime stiprios sveikatos, dvasios ramybės, laimingų, džiaugsmingų metų ir Dievo palaimos.

**LPKTS Jonavos filialas**

Garbingo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname:

**Birutę GAILIŪNIENĘ – 85-ojo,  
Gražiną MOTIEJŪNIENĘ – 80-ojo,**

**Danguolę ŽIŪKIENĘ ir Ireną BANIULIENĘ – 75-ojo,**

**Irutę VARZIENĘ – 60-ojo.**

Linkime stiprios sveikatos, dvasios ramybės, laimingų ir džiaugsmingų metų.

**LPKTS Biržų filialas**

siminimų, jie šluostési ašaras, kitiems tai buvo neregėti vaizdai.

**– Turbūt viena brangiausiu švenčių tremtyje buvusiems žmonėms – kasmetinis susitikimas Ariogaloje. Daug jautrių akimirkų, kas įsiminė labiausiai?**

– Gražu žiūréti, kai suvažiuoja tūkstančiai tokio pat likimo žmonių ir eina su lazdelėmis, susikabinę, ir tokį kelią įveikia būdami garbingo amžiaus. Jie tiesiog daugiau negu giminės. Tie susitikimai vyksta kasmet. Atrodo, turėtų atsibosti, bet yra priešingai. Visi turi apie ką pasikalbėti... Sunku žodžiai išreišksti tą atmosferą. Šio renginio aura išskirtinė, nepakartojama. Malonu būti ten, kur laikas neegzistuoja, kur žmogus sutinka savo likimo draugus. Šmaukšt, ir nebéra dienos, nepajunti, kad jau vakaras ir reikia važiuoti namo. Tik labai liūdnai, kad tų žmonių vis mažėja...

**– Pasaulis tebesistebi, kaip mes prieš trisdešimt metų su dainomis įrmaldai nugalėjome žiaurų okupantų, siekdami laisvos tėvynės. Be abejo, tam didelės įtakos turėjo švystelėjusi laisvės dvasia, kuri drąsiai pasireiškė 1987 metų rugpjūčio 23-iąjį iškelta Trispalve Vilniuje, prie Adomo Mickevičiaus paminklo, tauragiškio partizano Leono Laurinsko-Liuto, monsinjoro Alfonso Svarinsko, disidentės Nijolės Sandūnaitės, „Laisvės lygos“ lyderio Antano Terlecko ir daugelio kitų Sajūdžio žmonių drąsa, kuri atvedė iki 1991-ųjų Kovo 11-osios...**

– Ne tik tai. Aš domiuosi „minties galia“. Yra toks posakis. Jeigu masė žmonių, pavyzdžiui, kaip Ariogaloje, turi vieną bendrą mintį, tai yra labai galilinga jėga. Kodėl pavyko įgyvendinti Sajūdžio nepriklausomybės idėjas? Todėl, kad milijonai Lietuvos žmonių gyveno viena mintimi – Laisva tėvynė! Todėl ir nereikėjo šaudyti. Kodėl darbar Lietuvoje stengiamasi visus sukiršinti?! Tai yra baisiausia. Todėl, kad yra skirtingos mintys ir nebéra bendros energetikos. Tai ir yra esmė. O tada buvo bendra Lietuvos energetika, bendra tremtinių energetika, viskas sutapo. Be abejonių, tai turėjo įtakos daugeliui įvairių procesų, kurių mes negalime paaškinti. Visuomet reikia turėti bendrą tikslą. Niekad nepamirškime, kad šalia mūsų yra galingos jėgos, o mes esame maži. Tik kasdien vadovaudamiesi mūsų tautos himno žodžiais „vienybė težydi“, galėsime saugiai gyventi laisvoje ir nepriklausomoje tėvynėje. Gyvenkime tikėjimu.

**Kalbėjosi Saliamona ČERNIAUSKAITĖ („Tauragės žinios“)**



LPKTS Tauragės filialo nariai. Pirmas iš kairės – Antanas Stankus. 2014 metai



## Kanauninkas Vytautas Prajara

### Metelių parapijos klebonas ir jo darbai

Vienas iš Igliaukos kilęs šviesulys yra Metelių Kristaus Atsimainymo parapijos klebonas kan. Vytautas Prajara. Jis palaikė artimus ryšius su žymiausiais 20 amžiaus Lietuvos disidentais ir kovotojas už tikinčiųjų teises, sovietinio saugumo represijų aukomis kuniagais Alfonsu Svarinsku (1925–2014), Juozu Zdebskiu (1929–1986), Broniumi Laurinavičiumi (1913–1981). Buvo išjungęs iš pogrindinės veiklą – platino uždraustą literatūrą. Žinojo, kad sekamas sovietinio saugumo, bet neišsigando... Šiandien jis yra Metelių parapijos (Lazdijų rajone) klebonas.

Kanauninkas Vytautas Prajara čia vienija tikinčiuosius jau nuo 1990 metų. Sunku išvardyti visus jo darbus Meteliuose, tačiau šiuos du svarbiausius būtina paminėti. Tai Metelių parapijos namų pastato, anksčiau buvusių nenaudojamų kultūros namų, prikėlimas naujam gyvenimui. Šiandien jis tapo viena iš parapijos tikinčiuų susibūrimo vietų. Ir Kryžių Šv. Mergelės Marijos Rožinio Karalienės koplyčios atstatymas Dusios ežero pakrantėje, tarp Sutrės ir Staigūnų kaimų.

Jos atsiradimas skaičiuojamas dar nuo 18 amžiaus, kai tarp Dusios ir Metlio ežerų buvo apsistojuusi etmono Mykolo Servantiečio Višnioveckio vadovaujama Lietuvos kariuomenė, pasiryžusi užkirsti kelią į Gardiną žygiujančiai švedų armijai. Belaukiantys prieš lietuviai pastatė tris kryžius toje vietoje, kur kariuomenės kapelionas aukojo šv. Mišias. Ant vieno iš jų buvo pakabinta kopija Barūnų Dievo Motinos paveikslą, kurios globa labai pasiskaitė apaštalu Petro ir Pauliaus dieną, besibaigiant Mišioms. Po mūšio vietovė atiteko švedams, o Dievo Motinos paveikslą paslėpė vietiniai gyventojai. Prabėgus keleriems metams, toje vietoje staiga regėjimą atgavo vienas grįstantis aklas šio mūšio veterans. Pasklidus žiniai apie stebuklą, žmonės pradėjo čia rinktis ir melstis. 1816 metais kryžių vietovėje kunigo klebono Ignoto Žibaniavičiaus iniciatyva buvo pastatytas medinė koplyčia, ištarnavusi apie 100 metų, i kurią per atlaidus būriais plūsdavo maldininkai.

Deja, 1948 metais okupacinė valdžia koplyčią uždarė, o 1963 metų liepos 6 dieną buldozeriais nugriovė ir sušlygino su žeme. Toje vietoje išrengta galykla. Sovietinė valdžia negalėjo pakęsti, kad čia žmonės renkasi, meldžiasi... Jiatstatyta 2000 metais kitoje vietoje, ant kalnelio. Tik ši kartą jau mūrinė, primenant kariuomenę. Garsėja Sekminiu ir Petriņiu atlaidais, sutraukiančiais tūkstančius maldininkų. Teritorija nusėta medinėmis tautodailininkų skulptūromis.

1992 metų liepos 5 dieną vyskupas Juozas Žemaitis pašventino atstatomos koplyčios kertinį akmenį. Prie jos atstamtymo prisidėjo išeivijos lietuviai. Rojoje iš Lietuvos kilęs prelatas Ladas Tulaba surinko lėšų naujos koplyčios statybai. Kunigo Jono Buikaus auka – Italijoje pagaminta Marijos skulptūra, skirta Kryžių koplyčiai. Ją sukūrė

skulptorius Gregor Vincenzo Mussner.

2000 metais už nuopelnus atnaujintant Kryžių koplyčią, V. Prajara su teiktas Garbės kanauninko titulas. 2001 metais paskiriamas Vilkaviškio vyskupijos kapitulos kanauninku, o 2002 metais – Lazdijų dekanato dekanu.

### Sunkus kelias į kunigystę

Vytautas Prajara gimė 1961 metais Vesalavos kaime, Igliaukos apylinkėje. Pradžios mokyklą baigė Menštrakyje (Igliaukos seniūnija), kur su mama gyveno. Taip jau atsitiko, kad jis ir dviem metais jaunesnį broli Algį teko auginti vienai motinai Salomėjai Rutkauskaitė-Prajarienei (1938–1994). Kai po kolektivizacijos vykdant melioraciją šeima buvo priversta palikti sodybą ir persikelė į Igliauką, auginti padėjo seneliai Marija ir Mykolas Rutkauskai. Šiandien kan. Vytautas Prajara didžiuojuosi savo Motina, kuri buvo be galio darbštai, atlaidi, dievobaiminga, mokėjo atleisti savo skriaudėjams, mokė to paties ir savo vaikus.

Kai Vytautas tapo Kauno kunigų seminarijos auklėtinu, atsisakyti jam šio sumanymo visaip stengėsi sovietinis saugumas, émėsis terorizuoti ne tik jį, bet ir Motiną. Tuo metu ji dirbo Igliaukos valgykloje, tad nuolatiniai agentų apsilankymai, kaltinimai ir nurodymai ją vargino. Jie émėsi ir kitos takto: nuolat siuntė tikrinti taip vadinamą ekonominę miliciją, kad galų gale moteris paliktu darbą, prarastą sveikatą ir mirtį dar ir šeštos dešimties neipusėjusi. Palaidota Salomėja Prajarienė Igliaukos kapinėse... Motinos krikščioniško atlaidumo irodymą byloja faktas, kad viena užauginus vaikus, ji nelaike pykčio palikusiam juos žmogui, skatinėti tai daryti ir vaikus. Tai Motina išmokė vaikus melstis ir vis klausdavo, ar persižegnojo, ar sukalbėjo maldele prieš valgi ar miegą? Ji pati buvo labai pamaldi – kiekvieną sekmadienį kartu su vaikais éjo melstis 6 kilometrus iš Menštrakio į Igliaukos bažnyčią.

Su kunigu Alfonsu Svarinsku likimas Vytautą suvedė, mokantis Igliaukos vidurinėje mokykloje (dabar – Igliaukos Anzelmo Matučio gimnazija), dar gal penkoje klasėje, kai kunigas 1971–1976 metais buvo Igliaukos Šv. Kazimiero parapijos klebonu. Mat Vytauto senelis Mykolas Rutkauskas buvo Igliaukos parapijos bažnytinio komiteto pirmininkas. Tad kun. A. Svarinskas dažnai pavakariais užsukdavo pas juos į sodybą pakalbēti su seneliu apie bažnyčios reikalus. Klasėje, kurioje mokėsi Vytautas, buvo keturi berniukai ir dvyliai mergaičiai. Tad ir nukrypo kunigo akys į jį, kai pasiguodė seneliui, kad trūksta vaikų šv. Mišioms patarnauti, nes kiti tévai bijo ir į bažnyčią vaikų neleidžia. Mokykloje mokytojai, ypač A. Erentienė, nuolat šaipési iš tikinčių vaikų, prikaišijo jų pamaldumą, tačiau Vytauto Motina buvo stipri, ji savo sūnų visur užstojo ir gynė.

Salomėjos Rutkauskaitės tévų šeimoje buvo dešimt vaikų. Pagal sovietinius išstatymus Marija Rutkauskienė, kaip pagimdžiusi ir išauginus dešimt vaikų, turėjo būti apdovanota „Moti-

nos didvyrės“ medaliu, anksčiau išleista į pensiją, gauti ją padidintą. Tačiau dėl to, kad vienas iš Marijos ir Mykolo vaikaičių Vytautas Prajara mokėsi kunigų seminarijoje, konstatuota, kad šeimoje ne visi vaikai išauklieti tinkamai, tad neimedallo, nei padidintos pensijos moteris negavo...

Alfonsas Svarinskas jaunuolių stebėjo tarsi iš šalies. Paneigti ateistinėms pažiūroms klebonas duodavo paskaityti tuo metu uždraustą knygą, ateidavo į namus, paaškindavo. Mokykloje buvo sunkiau dėl tyrančio kai kurių mokytojų ir direktorių priešiškumo, tačiau bažnyčioje jis jautėsi kaip namuose: skaitė skaitinius, vedė rožinius, éjo kryžiaus kelius, procesijose nešdavo šv. Kazimiero vėliavą.

### Paskatino kunigas Alfonsas Svarinskas

Ir kunigyste īvaikinā skatinė kunigas Alfonsas Svarinskas, kuris turėjo didelį autoritetą, nebijdavęs per pamokslus pasakyti, kad Lietuva yra okupuota, bet ateis laikas, kai būsime laisvi ir turėsime savo valstybę. Ragino tikinčiuosius ginti religijos laisvę, taip pat ir pilietines teises. Nuo 1972 metų pradėjo aktyviai bendradarbiauti pogrindiniame leidinyje „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika“. 1976 metais perkeltas į Viduklę, 1978 metais A. Svarinskas kartu su kitais kunigais disidentais įkūrė Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetą, skelbėjo dokumentus, o 1983 metais jau trečią kartą suimtas, nuteistas ir išvežtas į Čiūsovo rajono (Permės sritis, Rusija) lagerius.

Sako, viena sovietmečiu Igliaukos bažnyčią lankiusi moteris kunigo pamokslus nuolat besiklausantiems kagebistams išspranašavo, kad kun. A. Svarinskas bus paskelbtas šventuoju, o per Igliauką bus nešami didžiuliai jo portretai. Tada nors ir gąsdinant, Igliaukoje ir toliau melstasi už kalinamus kunigus, ypač buvusį kleboną kun. A. Svarinską, kalbamas Rožinis, aukojamas šv. Mišios. „Net tarp jaunimo kunigai buvo populiarūs. Vasaromis su jaunimu vykdavome prie Dusios ežero paatostogauti. Važiuodami kalbédavome Rožinį“, – pasakojo tuometinis Igliaukos kunigas Vytautas Urbonas. Jis klausdavo vaikų, už ką melsimės? „Už kunigą Svarinską!“ – atsakydavo šie. Pats kun. V. Urbonas parašydavo laiškų kun. A. Svarinskui į lagerį (privalėdavo rašyti rusiškai), minėdamas, kad jis dažnai prisimena darbo vietoje „prie staklių“, tai yra altoriaus.

Kai 1979 metais Vytautas baigė vidurinę mokyklą, kunigo Alfonso Svarinsko Igliaukoje jau nebuvo, tačiau jo patarimai ir pavyzdys padėjo apsispręsti stoti į kunigų seminariją. Sako, vakinės buvo uždaras, nedrąsus ir nekalbus, slėpęsi, nebendravo, mokėsi vidutiniškai. Tad kai kurie ir stebėjosi, koks iš jaunuolio bus kunigas? O tapo ir geru oratoriumi, ir puikiu pašnekovu, ir žmogaus sielos profesoriu...



Alfonsas Svarinskas ir Vytautas Prajara su motina prie Igliaukos bažnyčios apie 1990 metus

Norint mokytis kunigų seminarijoje, jaunuoliai turėjo būti po tarnybos sovietinėje kariuomenėje. Vytautas tarnavo Gardine. Pasibaigus tarnybai, jo nenorėjo laiku išleisti namo dėl to, kad saugumas turėjo žinių, jog grįžęs stois į Kauno kunigų seminariją. Kai baigėsi treji tarnybos sovietinėje kariuomenėje metai ir pradėjo išleisti juos į namus, Vytauto sugrįžimo namo laiką, Lietuvos saugumo prašymu, stengėsi užvilkinti, kad jis nespėtų paduoti pareiškimo į seminariją. Juo labiau kad jam dar tarnaujant seržantu Gardine, į sovietinę kariuomenę pašaukė Vytauto broli Algį. Pagal tuometinius išstatymus, namuose su motina privalėjo būti bent vienas iš vaikų, tad turėjo Algį neimti į kariuomenę, kol Vytautas ne-sugrįš, arba skubiai paleisti Vytautą. Motina gavo iš Igliaukos apylinkės pirmininko ir karinio komisariato tą faktą irodančius dokumentus, nusiuntė į karinį dalinį, tačiau saugumiečių nurodymai buvo aukščiau išstatymo.

Vis tik pasitaikė proga sugrįžti į Lietuvą paskutinėmis rugpjūčio dienomis. Vytautas jau buvo susikrovęs lagaminą ir to leidimo iš kariuomenės vado vybės laukė kiekvieną minutę. Kartą, progai pasitaikius, kai dalinio karininkai kažkokia dingstimi buvo gerokai įkaušę ir prarado budrumą, Vytautas ir išsiprašė, kad jis išleistų, nes jau tarnybos laikas buvo pasibaigęs. Kadangi jam dalinio vadai pretenzijų neturėjo ir links-minosi, majoras, pamiršęs įsakymus, pasirašė pateiktus dokumentus, ir taip Vytautą paleido namo. Vaikinas buvo pažadėjęs vėliau vadams į Gardiną atvežti iš Lietuvos lauktuvių. Tada sužinojo, kad majoras, kurio pavardės neatimsena, už savo neapdairumą gavo pylos iš saugumo, kad jie nesilaikė nurodymo jaunuolių užlaikytikariuomenėje, bet išleido namo. Vytautas buvo laimingas, kad tais metais, 1982-aisiais, suspėjo įstoti į Kauno kunigų seminariją.

(Bus daugiau)  
Stanislovas ABROMAVIČIUS



## Sajūdžio ištakos

Kiek prisimenu, tais audringais metais visas naujasis judėjimas pagal Gorbačiovą buvo vadinamas pertvarka. Tik daug vėliau pristatyta pavadinimas Sajūdis. Puikiai jis tiko išsivadavimo kovai iš sovietinės priespaudos, o vėliau ir nepriklasomoje valstybėje negerovėms šalinti.

Kad Sajūdis gimė prieš tris dešimtis metų – abejonės nėra. Mes patys – Sajūdžio amžininkai. Natūralu, jog dabartinėje epochoje, norint išsivaduoti iš kitos šalies primestos priespaudos, reikia panaudoti tokias priemones, kad priešas negalėtų išspėti mūsų tiesioginių tikslų. Kai kurie tuometinės valdžios atstovai siūlė eiti pamažu – žingsnelis po žingsnelio. Sakyčiau, tai būtų ginklas sovietinio saugumo rankose. Sajūdis neapsiriko. Tiksliai buvo nustatytas tas kritinis laikas, palankiausias ryžtingiems veiksmams.

Sajūdžio veiklai dirva buvo ruošiamas ir paruošta prieš daugelį metų už Lietuvos ribų. Apie tai šis mano pasakojimas.

1949 metais mes, šeši jauni tremtiniai iš Joniškio ir Radviliškio rajonų, susitikome Irkutsko srityje Tulūno rajono gyvenvietėje. Iš Lietuvos čia buvo ištremta apie 180 gyventojų. Susitikome, susipažinome nelaimės draugai. Atradome tarp savęs bendrą kalbą, sutapo mūsų mintys, pažiūros. Buvo jauni, energingi, patriotiškai nusiteikę jaunuoliai. Visi buvome lankę Lietuvoje gimnazijas ir negalėjome susitaikyti su vergiška dalia. Todėl ir bendradavimas atitiko visų politines pažiūras.

Sunkus tremtinijų gyvenimas žlugdė žmonių fizines, o svarbiausia – dvasines jėgas. Tai labiausiai palietė jaunimą. Atrodė, kad gyvenimas sustojo vietoje ir lietuvybė išnyks kartu su mumis. Spauda tik rusiška, laiškai stropiai tikrinami. Kilo grėsmė nutautėti ar tiesiog suruseti. Mūsų samonėje jau seniai buvo susiformavęs nepakantumas bolševikiui sistemai. Aiškiai supratome jų norą

nutautinti ir sunaikinti lietuvių tautą.

Visi mokėjome skaityti rusiškai, tad, reikalui esant, pasinaudodavome vietine spauda. Apibendrinę paskleidavome informaciją tarp tremtiniių. Dažnai prisimindavome buvusį gyvenimą nepriklasomoje Lietuvoje, kas, žinoma, buvo politinis nusikaltimas. Žavėjomės mūsų miško brolių išverme ir pasiryžimu. Kitiems aiškinome, koks „rojus“ kaimo žmogaus laukia kolūkiuose Lietuvoje. Aptarėme 1950 metais prasidėjusius Korėjos karo veiksmus, nors už tai vėliau buvome apkaltinti ruošiamu pabėgimu.

Išgyvenus tremtyje pusantrų metų, 1950 metų gruodžio 5 dieną visi šeši buvome areštuoti ir ikišti į Irkutsko kalėjimą. Po septynių mėnesių tardymo sudaryta penkių tomų byla, visi apkaltinti kaip kontrrevolucionieriai ir nuteisti po 10 metų lagerio.

Mes buvome jauni, naivūs, neturėjome patyrimo politiniuose reikalauose, neįvertinome čekistinės klastos, jų noro sunaikinti mus mūsų pačių rankomis. Aršus čekistas komendantas dėjo dideles pastangas ieškodamas informatorių. Ir jam tai pasisekė.

Mūsų Sajūdis anuomet pralaimėjo. Vėliau supratome, kad priešintis ir laimėti dar buvo per anksti, dar nebuvu atėjės laikas.

1951 metų liepos mėnesį mane išvezė traukiniu į Vorkutos lagerius. Tai apie penki tūkstančiai kilometrų kelio beveik per visus pakelėje esančius persiutimo kalėjimus. Vežė mėnesį laiko. Ir štai traukinio konvojaus vadas kaliniams paskelbė: „Čia baigiasi Sovietų sąjunga, – ir po akimirkos pridūrė: – Ir prasideda Vorkuta.“

Įkalino septintos šachtos režiminiaiame lageryje, prisiuvo ant drabužių numerį 1-G-650 ir nuo to momento perėjau į katorgininko statusą. Dirbau akmens anglies gavybos požemyje.

Lagerio skyrius – tai tartum mažu-

tė įvairiakalbių žmonių valstybėlė, kuriuoje, kaip ir didelėse, viešpatavo gausiausių tautybių atstovai. Lietuviai buvo apie 500, ir mes buvome trečioje vietoje po ukrainiečių ir rusų. Tai buvo valstybė valstybėje, su visomis gyvenimui reikalingomis priemonėmis.

1953 metų kovo pradžioje mirė Stalinas. Praėjus kuriam laikui po Stalino mirties atėjo žinia apie Berijos nušalinimą. Visi pajuto, kad brėsta pokyčiai. Tarp kalinių kilo sumanymas paskelbtį streiką. Liepos 22 dieną pradėjostreikuoti mūsų antrojo lagerio skyriaus 7-os šachtos kaliniai. Dirbtai atsisakė ištisos brigados ir darbo pamainos.

Ligoninės pastate įvyko steigiamasis streiko komiteto susirinkimas. Jame buvo sudarytas streiko organizacinis komitetas. Atsižvelgiant į ypatingas sąlygas, be pagrindinės sudėties buvo numatytas ir „rezervinis komitetas“ tam atvejui, jeigu tikruosius narius sumitų, ir net trečios sudėties komitetas, žinant, kad MVD (Vidaus reikalų ministerija) gali surengti ginkluotą puolimą. Kiekvienam streiko komiteto nariui buvo paskirta po du asmens sargybinius, kurie turėjo juos saugoti dieną ir naktį. I komiteto sudėtį buvo įtrauktos visų tautybių atstovai. Komiteto pirmininku išrinktas Jurijus Levando, ukrainietis. Kaliniams iš Baltijos šalių atstovavo lietuvis Henrikas Jaškūnas.

Komitetas nusprendė tartis tik su Vyriausybės ir su Komunistų partijos centro komiteto atstovais, o ne su lagerio vadovybe ar Rečlago viršininku.

Lagerio vadovybei buvo pateiktai pagrindiniai keturi reikalavimai ir keletas vietinės reikšmės. Komitetas nusprendė, kad nepaisant to, jog vyksta streikas, šachta turi veikti ir nusiuntė į darbą 80 vyrų. Elektrikai liko dirbtai, virtuvės personalas atleistas nuo streiko.

Liepos 25 dieną streiko komitetas ir būrys įvairių sričių specialistų: juristų, diplomatų ir karininkų, susirinko

tikslinti memorandumu teksto, kurį ketino perduoti Maskvos delegacijai. Šešiolikos punktų memorandumą pasiraše Levando, Jaškūnas ir dar keletas. Buvo paruošti ir papildomi dokumentai – išdėstyti kaltinimai MVD atstovams, piktnaudžiavimų sąrašas, neapelnamečių sąrašas ir kt.

Maskvos delegacija atvyko į Vorkutą liepos 29 dieną. Jai vadovavo vidaus reikalų ministro pirmasis pavaduotas armijos generolas Maslenikovas. Delegacija buvo sutikta lagerio teritorijoje. Po įvairių derybų ir diskusijų komitetas įteikė memorandumą. Komisija pažadėjo nuvežti kalinių reikalavimus į Maskvą su sąlyga, kad šie grįs į darbą. Komiteto pirmininkas pareiškė, kad kaliniai nedirbs, kol negaus atsakymo iš Maskvos.

Deja, taikus susitarimas neįvyko. Mūsų sukilimas, sajūdis, buvo numalšintas jėga. Kitą dieną buvome išvaryti dirbtai, bet tvirtai galėjome pasakyti, kad savo tikslą pasiekėme. Mūsų iškelti reikalavimai palaipsniui buvo vykdomi. Netrukus émė peržiūrėti bylas ir šiaip atsirado įvairių palengvinimų.

7-os šachtos antrojo lagerio gerai organizuota pasipriešinimą čekistinei struktūrai galima laikyti etalonu. Tie sukilimai, kurie vyko Vorkutoje ir kitur, kilo beveik vienu metu – 1953 metais. Jie ne tik sukrėtė visą lagerinę sistemą, bet ir išjudino Sovietų sąjungos ekonominius pamatus.

Šis Vorkutos antrojo lagerio neginkluotas pasipriešinimas turėjo dvigubą reikšmę: parodė, kaip be ginklo gali išsivaduoti iš vergijos ir sudarė sąlygas atsirasti išsivadavimo sajūdžiams ir frontams.

Tikiu, kad mes, tūkstančiai lietuvių, Vorkutos politinių kalinių, tiesėme keilią į Lietuvos Sajūdį ir prisidėjome prie šalies nepriklasomybės atkūrimo.

**Vytautas TAUTVAIŠAS**  
„Svenčionių kraštas“

## Raudono pragaro keliais

o kartais ir degtine, žinoma, liūto dalį pasilikdami sau. Didžioji dalis nedrįsdavo priešintis plėšikams, vienas kito neužstodavo. Ne retas atvejis, kai pasipriešinusieji buvo subadomi peiliais ar pasmaugiami.

Du kartus per parą sargyba tikrinavo vagono vidų. Medinėmis kuokomis daudžiavo vagonų grindis, lubas ir sienas. Iš skambesio nustatydavo, ar lentos neatšokusios, neméginama jų atplėsti, nesiruošiama bėgti. Tikrindami kareiviai etapininkus sugrūsdavo į vagono galą. Pereinančius skaičiuodavo ne pirštais, o mediniai plaktuais tvodami per galvas. Dažnai priskaičiuodavo per daug ar per mažai, tada procedūra kartodavosi ir kartu daugėdavo sulaužytų raktikaulių, sužeistų galvų.

Per keturiolika nelaisvės metų man „dykai“ teko bolševikinės imperijos geležinkeliais, upėmis ar jūromis nukakti daugiau kaip 40 tūkstančių kilometrų. Daugiau kaip pusę metų pragyventa ant ratų apšarmojusiuose sunkvežimių kėbuluose neretai 40 laipsnių šaltyje. Kas gali paskaičiuoti, kiek etapuose mirė ar buvo nužudyta

kalinių, kiek jų išmėtyta pakelėse? Kiek kūnų pasiglemžė rūsčios Sibiro upės, Ledynuotasis vandenynas?

Papasakosiu apie išskirtinę kelionę, panašią į dešimties tūkstančių, kurios pabaigą čekistai buvo numatę Jenisejaus ar Karos jūros dugne. Apie tai liudija itin slapti dokumentai, rasti Krasnojarsko krašto KGB archyvuose.

1952 metais iš Krasnojarsko persiuntimo lagerio Jenisejumi į Dudinkos uostą (Taimyro pusiasalį) buvo atplukdyta apie 1200 politinių kalinių, jaunų vyrų iš Pabaltijo ir Vakarų Ukrainos, tarp jų iš Krasnojarsko lagerių nemažai senbuvių, kuriuos už neramumus iš karštų Kazachstano stepių „atvésinti“ vežė į amžino išalo žemę. Manau, kad po metų užsilepsnojusio Norilsko politinių kalinių sukilimo mintis subrendo plaukiant 2 tūkstančius kilometrų žemyn Jenisejaus upe. Karagandiečiai, tarp jų buvo daug lietuvių, pradėjo organizuoti pasipriešinimo grupes. Paibaltiečiai, daugiausia buvę pogrindininkai, partizanų pagalbininkai, nepalažtūti tardymu izoliatoriucose, sutiko tėsti kovą, patikėjo senų kalinių ryžtin-

Ne iš piršto laužtas bolševikų posakis: „Duokite žmogų, o bylą mes jam sukursime“. Sunaikinti čekistui asmenių tolygu sutraiškyti uodą. Galų gale ką reiškia vienas žmogus, jei nuo žemės paviršiaus šluodavo ištisas tautas... Gal tik pabuvusiam bolševikinėje mėsmaileje suprantamas kalėjimas, karceris. Kankinimai badu, nemiga, šalčiu, oro stygiumi normaliam žmogui nesuvokiam. Dar apie vieną alinimo priemonę kažkodėl mažai rašoma, tai kalinių pervežimai – etapai. Jie galutinai pribaigdavo leisgyves aukas.

Ne tik kalinius, bet ir nenuteistas tremtinijų šeimas enkavėdistaiveždavo sausakimšai prigrūstuose vagonuose, pridvokusiu baržų triumuoje ištisus mėnesius tūkstančius kilometrų kuo toliau į šiaurę arba alkanas Kazachstano stepes. Vagonuose dažnai siautėdavo grupelė recidyvistų, kurie ypač skriaudė politinius kalinius, atiminėjo apavą, drabužius, maistą. Geresnius daiktus perparduodavo sargybiniams, kurie, sustojus traukiniui, už menką kainą parduodavo gyventojams. Sargyba savo bendrus aprūpindavo rūkalais,

gumu ir patirtimi.

Dudinkos uoste išlaipinę kalinius iš baržos čekistai išrikiavo prie ilgo siaurojo geležinkelio vagonelių sastato. Padaliję sausą maisto davinį (keturiems kepaliukų duonos ir po gabalą pašvinukios žuvies), įsakė lipti į vagonus. Kelionė neilga. Nuo Dudinkos uosto iki Norilsko lagerių 100 kilometrų. Tačiau kaliniai lipti į vagonus atsisakė, pareikalavo pakeisti dvokiančią žuvį. Čekistams tai buvo staigmena. Pirmą kartą „faistai“ (taip jie vadino politinius kalinius) nepaklusso jų įsakymui. Sumetę, kad néra ko terliotis, pradėjo šaudyti virš galvų ir apie kojas. Užpujude šunimis ir daužydami automatų buožėmis, kalinius sulaipino į vagonus. Iš anksto sutarę vagonuose išsidėstėme prie šoniui sienų. Ešelonui pajudėjus, pagal komandą pradėjome siūbuoti vagonėlius. Įkinkyti keli garvežiukai trūkčiojo, buksavovo vete, nepajėgdamis įveikti išcentrinį jėgą. Čekistai tartum igelti nušokinėjo nuo specialių platformų, keikdamiesi émė iš automatu pliekti į vagonų palubes.

(keliamas į 7 psl.)



2018 m. gruodžio 7 d.

# Tremtinys

Nr. 45 (1307)

7

## Pagerbtai laisvės kovotojai

Paskutinių lapkričio sekundienė nemažas būrys patriotiškai nusiteikusių žmonių iš visos Lietuvos, grupė LPKTS Šiaulių filialo narių vyko į Kryžkalnį, į memorialo Kęstučio apygardos partizanams atidengimą.

Vyko su jauduliu, juk ateityje čia iškils nemažas kompleksas, kuriuo bus pagerbtai per 20 tūkstančių partizanų ir jų rėmėjų, žuvusių pasipriešinimo sovietinei okupacijai kovose.

Memorialo atidengimas prasidėjo šv. Mišiomis, kurias aukojo Kauno arkivyskupas emeritas Sigitas Tamkevičius. Giliai į žmonių širdis krito Jo Ekselencijos aktualūs žodžiai apie meilę Tėvynei, pagarbą šeimai ir moralei, nemažėjančią socialinę atskirtį.

Pasisakė ir kiti garbūs Vyriausybės, visuomeninių organizacijų atstovai. Po memoriale pašventinimo jo papédėje padėta gėlių.



Valerija Jokubauskienė prie Kęstučio apygardos partizanų atminimo lentelės

Renginio dalyviai pabirpo po teritoriją: kas dėjo gėlių ir degė žvakucių prie nerūdijančio metalo plokštėse iškaltų žuvusių partizanųvardų, kas raga vo kareivišką košę ir arbatą.

Susijaudinus prie šiauliečių priėjo LPKTS Šiaulių filialo valdybos pirmininkė Valerija Jokubauskienė ir pasakė, kad rado atminimo lentelę su savo žuvusio brolio Alfonso Kaz-

lausko-Girėno vardu. Su palengvėjimu širdyje pirmininkė sakė, kad dabar per Visų šventųjų dieną bus kur atvažiuoti ir uždegti žvakutę broliui.

Susirinkusieji bendravo, dalijosi prisiminimais, malonai kalbėjosi ir su kai kuriais Vyriausybės bei Prezidentūros atstovais.

**Rimantas BALBIERIUS**  
Autoriaus nuotraukos



## Raudono pragaro kelias

(atkelta iš 6 psl.)

Lentų atplaišos ir nuo metalinių sijų atšokusios kulkos kaipo ant grindų sukritisius kūnus. Gal tai ir buvo pirmasis masiniškalinių pasipriešinimas Tai myro pusiasaly.

Norilsko lagerių viršininkai, iš anksto informuoti apie maištingą kontingentą, paruoše ypatingą sutikimą. Prie penktojo lagerio vartų atvežė ir į purvyną susodino apie 400 kalinių. Iš juodo debesies lyg skepetos krito baltos snaigės. Susigūžę, glausdamiesi vienas prie kito, laukėme, kada nauji šeimininkai teiks atverti lagerio vartus. Po kelių valandų pasirodė visa gauja čekistų patiketinių, tokų pat kalinių, kaip

mes, kuriais remdavosi administroriai. Tai ypatingos rūšies padarai. Pasveikinė triaukščiais matais iš karto pabrėžė, kad mus atvežė ne į sanatoriją. Vakarų Ukrainos „banderininkams“ (taip vadino Ukrainos partizanus) paaiškino, kad čia ne Karpatų kalnai, kur jie šaudė taikius gyventojus. Pabaltiečiams priminė apie miškus, kuriuose šeimininkauja „banditai“. Anot jų, čia ta šalis kur įstatymas – tundra, o prokuroras – baltoji meška. Auklėjamajį darbą pratęsė lazdomis, kaustytais batais ir kumščiais. Daugiausiai kliuvo karagandiečiams, nes juos atpažino pagallagerio drabužius. Smarkiai sužalojo

daug kalinių, iš jų kelis lietuvius. Nenumanė tada čekistų parankiniai, kad aikštingiausiai pasirašo mirties nuosprendį. Jau po kelių dienų kai kurie šios gaujos krito nuo kirvių smūgiu.

Ypač pasižymėjo toks Vrona. Keletui atvykėlių sulaužė šonkaulius, išmušė dantis.

Naujokai, užsigrūdinę Karagandos lagerių neramumuo se, buvo energingai nusiteikę parsidavusiemis čekistų parankiniams neleisti nebaudžiamai laipioti galvomis.

(Bus daugiau)

**Vytauto KAZIULIONIO prisiminimus užraše**  
**Varėnos „Ąžuolo“**  
**gimnazijos moksleivė**  
**Agita BERŽANSKAITĖ**

**Tremtinys ISSN 2029-509X**  
[www.lpkts.lt](http://www.lpkts.lt)

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga

Įmonės kodas 300032645

Ats. sask. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365 AB „SEB“ bankas

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,  
Tel. (8 37) 323 204

**Redaktorė Jolita Navickienė**  
**Kalbos redaktorė Audronė Kaminskiė**  
**Techninė redaktorė Vesta Milerienė**

*El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com*

2 spaudos lankai. Tiražas 1670 egz. Kaina 0,61 euro.

Spausdino spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“,  
Draugystės g. 17, Kaunas

## Ilsėkitės ramybėje

### Polia Gedgaudaitė-Gerasimova 1924–2018

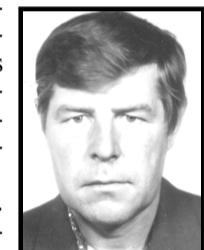


Gimė Tauragės aps. Kvėdarnos valsč. Gvaldų k. ūkininkų šeimoje. 1948 m. tévai su dvimi dukterimis ištremti į Krasnojarsko kr. Dirbo miško darbus. Tremtyje mirė tévas ir sesuo Elyté. Polia ištakėjo už Gerasimovo. Po 10 metų buvo reabilituota. Su vyru grįžo į Lietuvą. Apsigynė Šilalės r. Kvėdarnos mstl.

Palaikota Kvėdarnos parapijos kapinėse. Nuoširdžiai užjaučiame gimines ir artimuosius.

**LPKTS Šilalės filialas**

### Stasys Ambrozas 1941–2018



Gimė Tauragės aps. Kaltinėnų valsč. Šiukšelių k. ūkininkų šeimoje, auginusioje keturis vaikus. 1949 m. sužinojo apie planuojamą šeimos ištremimą į Sibirą, tévai paliko namus ir trémino išvengė. Vedės Stasys apsigynė Vingininkų k. Dirbo kolūkyje vairuotoju. Užaugino dukteri ir tris sūnus.

Palaidotės senosiose Šilalės parapijo kapinėse. Nuoširdžiai užjaučiame žmoną, vaikus, vakičius, gimines, draugus ir artimuosius.

**LPKTS Šilalės filialas**

### Teresė Bartninkaitė-Antanaitienė 1935–2018



Gimė Kuišių k. Šilavoto valsč. Marijampolės aps. ūkininkų šeimoje. Turėjo seserį ir keturis brolius. 1949 m. kova šeima ištremta į Irkutsko sr. Žigalovo r. Zakarą. Tremtyje besimokydama Pedagoginiame institute susipažino su tremtiniu Algirdu Antanaičiu (1932–2015), ištakėjo. 1960 m. grįžo į Lietuvą. Dirbo mokytoja eksperte Kauno r. Babtų vidurinėje mokykloje. Giedojo bažnyčios chore, dalyvavo visuomeninėje veikloje. Užjaučiame artimuosius.

## Užjaučiame

Nuoširdžiai užjaučiame 1941 m. tremtinę Laimutę Juškaitę dėl jos brolio tremtino Antano Juškos, gyvenusio Komijoje, Syktyvkaro mieste (Rusija), mirties.

**Vilkų šeima ir Syktyvkaro tremtiniai**

## Skelbimai

**Gruodžio 15 d. (šeštadienį)** LPKTS buveinėje (Laisvės al. 39, Kaune) **9.30 val.** įvyks LPKTS valdybos posėdis, **11 val.** – LPKTS tarybos posėdis. Valdybos ir tarybos narius kviečiame dalyvauti.

**Gruodžio 18 d. (antradienį)** **15 val.** LPKTS salėje (Laisvės al. 39, Kaune) kviečiame į popietę „Sveikai gyvensi – ilgai nesensi“. Pranešimą skaitys biomedicinos mokslų daktarė K. Vi sagurskienė. Raguojame sveikuoliškų valgių.

Organizatoriai Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga ir LPKTS Kauno filialas. Popietė organizuojama vykdant LPKTS projektą „Esame stiprūs, reikalingi ir vieningi“ iš SADM programos – remti vyresnio amžiaus žmonių veiklą.

SPAUDOS,  
RADIO IR  
TELEVIZIJOS  
RĒMIMO  
FONDAS





## Paminėtos Adolfo Ramanausko-Vanago 100-osios gimimo metinės

Ukmergės filialo organizuotam renginiui, skirtam Adolfo Ramanausko-Vanago 100-osioms gimimo metinėms paminėti. Lapkričio 21-osios popietę Ukmergės kraštotoiros muziejaus salė užpildė vyresnieji ukmergėškiai – tie, kurie patyrė 1941–1952 metų tremties sunkumus, jų artimieji ir viisi kiti patriotiškai nusiteikę rajono gyventojai, jaunimas. I renginį taip pat atvyko LPKTS Anykščių filialo atstovai, vadovaujami pirmininkės, buvusios politinės kalinės Primos Petrylienės.

Renginio pradžioje Ukmergės filialo pirmininkė Aldona Kalesnikienė pakvietė sugiedoti Lietuvos himną, tylos minute buvo pagerbtai žuvusieji kovose už Nepriklausomybę, negrūsusieji iš lajerių ir tremčių, išėjusieji į Amžinybę.

Renginyje dalyvavęs istorikas, Sei-

mo narys Arvydas Anušauskas pristatė daug įdomių neskelbtų faktų apie Adolfo Ramanausko-Vanago ginkluotą kovą prieš sovietinę okupaciją, apie KGB regzras paieškos operacijas, jo suėmimo ir kankinimo epizodus, asmenis, galėjusius dalyvauti kankinimuose. Šie faktai aprašyti autoriaus ką tik išleistoje knygoje „Aš esu Vanagas“.

Apie pokario partizaninio judėjimo ir Lietuvos kariuomenės sasajas kalbėjo Ukmergės rajono savivaldybės tarybos narys Darius Varnas, pasiskelė Lietuvos šaulių sąjungos Karaliaus Mindaugo 10-osios rinktinės Ukmergės 1002 šaulių kuopos vadas Linas Kavaliauskas. Lietuvos kariuomenės 100-mečio proga Ukmergės filialo pirmininkė pasveikino aktyvų filialo valdybos narį, Lietuvos kariuomenės atsargos majorą Vidmantą Leščių. Susirinkusie-

siems partizaniškas dainas atliko Ukmergės kultūros centro Siesikų filialo liaudiškos muzikos kapelos „Vieversa“ vyrai.

„Misija Sibiras 18“ dalyviai želviškis Kristijonas ir alytiškis Danas papasakojo apie norinčiųjų patekti į ekspediciją atranką, pasirengimą ir nuveiktus darbus. Šiaismetais „Misija Sibiras“ vyko į Kazachstaną, tvarkė istorines vietas Karagandos, Balchašo bei Džezkazgano apylinkėse. Visos šios apylinkės telpa į vieną sąvoką – Karlagas, kuriamė kaėjo tūkstančiai lietuvių politinių kalinių. Ekspedicijos metu buvo aplankytų 16



kapinių, sutvarkyta beveik 200 lietuvių kapų, pagaminti ir iškelti 6 kryžiai.

Baigiantis renginiui Ukmergės filialo pirmininkė padėkojo visiems, dalyvavusiems renginyje.

Regina GIEDRAITIENĖ

## Įteikta pirmoji Adolfo Ramanausko-Vanago premija

A.Ramanausko-Vanago palaikus.

Varėnos kultūros centre vykusiam renginyje Varėnos rajono savivaldybės meras Algis Kašeta pažymėjo, jog labai simboliška, kad šiais metais, kai minime A.Ramanausko-Vanago šimtasių gimimo metines, surasti jo palaikai ir pirmoji Varėnos rajono savivaldybės įsteigta A.Ramanausko-Vanago premija įteiktabūtent tiems keturiems žmonėms, kurių iniciatyvos, didelių pastangų bei titaniško darbo dėka šio legendinio partizanų vado palaikai buvo surasti.

Premijos laureatas E.Peikštenis sakinė, kad prie A.Ramanausko-Vanago palaikų atradimo buvo eita ilgai ir sunkiai, atliktas milžiniškas darbas archyvuose, apklausiant liudininkus, ištisais vakarais nagrinėjant kapinių knygą ir planus. Tai titaniško darbo rezultatas.

Prisiminimais apie A.Ramanausko-Vanagą dalijosi Varėnos krašto parti-

zmanas Juozas Jukavonis-Tigras. Apie neįkainojamą partizanų auksą kalbėjo A.Ramanausko-Vanago duktė Auksutė Ramanauskaitė-Skočauskienė.

Seimo narys, istorikas Arvydas Anušauskas pasveikino premija apdovanotus savo buvusius kolegas, o merui įteikė ką tik išleistą knygą „Aš esu Vanagas“.

Prasmingą partizanų vado A.Ramanausko-Vanago pagerbimo renginį vainikavo akustinis Aistės Smilgevičiū-



tės ir grupės „Skylė“ patriotinių dainų koncertas. Varėnos kultūros centro fojė buvo pristatyta LGGRTC parengta paroda „Vanagas su vanagėliais“.

„Tremtinio“ inf.

Rūtas Averkienės „15min.lt“ nuotr.

## Klaipėdos politinių kalinių ir tremtinių pirmosios organizacijos įkūrimo 30-mečio minėjimas

(atkelta iš 1 psl.)

Minėjimo dalyvius nudžiugino LPKTS pirmininko dr. Gvido Rutkauskos atvykimas į renginį. Tą dieną jis dalyvavo ir keliuose kituose renginiuose, tačiau rado laiko aplankyti klaipėdiečius. Pirmininkas, sveikindamas ir linkédamas sveikatos, sėkmės ateities darbuose ir sumanymuose, pažymėjo, kad Klaipėdos PKT sąjunga yra ne tik viena iš gausiausių, bet ir aktyviai prisideda prie bendros LPKTS veiklos. Du Klaipėdos atstovai, tai yra Vytautas Mickus ir Zenonas Čerkauskas, yra LPKTS valdybos nariai, Arūnas Barbšys – tarybos narys, Jurgis Endziulaitis – ilgametis vakarų regiono koordinatorius. Dr. Gvidas Rutkauskas ragino visus Klaipėdos PKT sąjungos narius aktiniai dalintis savo istorijomis laikraščio „Tremtinys“ puslapiuose, taip gyvai liudyti ne tik savo, bet ir visai Lietuvai okupacijos metu padarytą žalą tautai.

Klaipėdos PKT sąjungos narius sveikino, įteikdamas Klaipėdos vėliavą, miesto meras Vytautas Grubliauskas. Jis padėkojo susirinkusiems už istorinės atminties išsaugojimą ir indėlį

auklėjant jaunają kartą patriotizmo ir meilės tévynei dvasiai.

Sveikinimą su nuoširdžiais palinkėjimais atsiunté LR Seimo narė, kandidatė į Klaipėdos miesto merus Agnė Biilotaitė. Sveikino TS-LKD partijos Klaipėdos sueigos pirmininkas, Klaipėdos miesto tarybos narys Arūnas Barbšys, pasidžiaugdamas nuoširdžiu bendradarbiavimu – dauguma Klaipėdos PKTS narių yra ir sueigos nariai.

Minėjimo dalyviams buvo parodytas trumpas filmukas apie sąjungos narių neveiktus darbus.

Padaryta nemažai: atidengtas paminklas „Atmink tautos kančią“, pastatytas memorialas, su įmūrytu 671 vardiniu akmeniu, ant kurių – nukentėjusių nuo sovietinio genocido vardai ir pavardės su tremties ar kalinimo vietovėmis. Buvo sovietinio KGB kalėjimo rūsyje, įrengta ekspozicija, liudijanti apie sovietinį genocidą, tautos pasipriešinimą jam, netektis, patirtas vokiečių okupacijos metais. Ekspozicijoje pateikta nemažai archyvinės medžiagos, parodytos sovietinio KGB kalėjimų kalinimo sąlygos. Ekspozicija sulaukia nemažai

lankytojų, daugiausia moksleivių, užsienio turistų, pavieniai asmenys. Šiaisiai metais buvo išleista ilgai ruošta, pareikalavusi nemažai pirmininko V.Mickaus ir kitų narių pastangų, knyga „Mūsų likimai“. Tai tikrai svarus indėlis išsaugant ateities kartoms tremčių išgyvenimus. Buvo suorganizuota kelios konferencijos jaunimui apie istorinės atminties išsaugojimą, žygis partizanų takais ir kiti renginiai.

Minėjimo dalyviams šventinė nuotaiką kūrė ir juos džiugino jaunieji at-

likėjai – Eduardo Balsio menų gimnazijos moksleiviai, Klaipėdos Varpo gimnazijos mokiniai liaudiškos muzikos ansamblis „Joginta“.

Žinoma, kaip visada, susirinkusius savo tremties dainomis džiugino Klaipėdos politinių kalinių ir tremtinių choras „Atminties gaida“ (vadovas Vytautas Saikauskas).

Po minėjimo dar ilgai buvo bendraujama prie arbato puodelio, sukosi linksmos šokėjų poros, skambėjo dainos.

Irena BERNATONIENĖ

